

ЄВРЕЇ, ТЕРПІННЯ ТА НАДІЯ!

НАДІЯ

האפעהונג

ВИДАННЯ ЧЕРКАСЬКОГО ОБЛАСНОГО БЛАГОДИЙНОГО
ЄВРЕЙСЬКОГО ФОНДУ «ТУРБОТА ПОКОЛІНЬ – ХЕСЕД ДОРОТ»

Видається з грудня 1994 р.

№2 (330), лютий 2025 р.,
м. Корсунь-Шевченківський

HAPPY PURIM

ВІТАЄМО ВСІХ ІЗ ПУРИМОМ —
веселим святом, яке відмічається на честь дивовижного порятунку євреїв від великої небезпеки в сиву давнину! Перемогли тоді — переможемо і тепер!
Хаг Пурим самеах!

27 СІЧНЯ – МІЖНАРОДНИЙ ДЕНЬ ПАМ'ЯТІ ЖЕРТВ ГОЛОКОСТУ

ЦЕ НЕ ТІЛЬКИ ТРАГЕДІЯ МИНУЛОЇ ВІЙНИ – ЦЕ Й УРОК НА МАЙБУТНЄ

Пам'ять про трагедію Голокосту вшановується в Україні на державному рівні й є свідченням того, що в колективній пам'яті народу подібні скорботні події не мають жодних часових проміжків і будь-яких термінів. Уже втретє це відбувається під час повномасштабної війни, бо сьогодні Голокост має слугувати світовій спільноті застереженням про небезпеку від ненависті, расизму, міжнаціональної ворожнечі, переслідування та знищення людей за етнічною, політичною, релігійною або іншими ознаками. Як не важко, але треба вивчати уроки минулого, щоб вони не повторювалися.

Пропонуємо короткий огляд пам'ятних подій, які відбулися до Міжнародного дня пам'яті жертв Голокосту в різних містах нашої асоціації.

Голова Бориспільської громади Олександр Швед традиційно взяв участь у всесвітній акції #WeRemember («Ми пам'ятаємо»), сфотографувавшись з плакатом та помістивши його на своїй сторінці в фейсбуці.

Представники Мліївської сільської ОТГ Черкаського району вшанували пам'ять 360 загиблих у лютому 1942 року городищенських євреїв хвилиною мовчання та поклали квіти і камінчики до пам'ятного знаку на їхній братській могилі. В селах Кузьмина Гребля, Талалаївка та Івангород Христинівської МТГ керівництво громади, працівники виконкому, старости даних старостинських округів, їхні жителі та учні Кузьминогребельського ліцею та Івангородської філії Христинівського ліцею поклали квіти до пам'ятних знаків та хвилиною мовчання вшанували пам'ять усіх жертв Голокосту.

У Городищенському багатопрофільному регіональному центрі професійної освіти, Жашківському опорному ліцеї №5, Лисянському ліцеї №2, Боярському академічному ліцеї «Престиж», Миронівському академічному ліцеї №2, Острівському ліцеї Рокитнянської селищної ради, Таращанському академічному ліцеї «Успіх», Яготинському

ліцеї №3 провели наступні заходи: години пам'яті, акцію «Вшануємо пам'ять мільйонів невинних жертв», інформаційну годину «Голокост не можна забути», історичний відеолекторій «Свічка Голокосту не згасне ніколи», презентацію «Голокост: невідомі віхи історії», виховну годину «Голокост: чужого горя не буває», перегляд кінострічки «Хлопчик у смугастій піжамі» та документального фільму про табори смерті тощо.

Працівники Золотоніської міської бібліотеки, Баршівської бібліотеки для дітей; Васильківської, Вишгородської, Вишневої публічних бібліотек; Воропаївської сільської бібліотеки-філії Іванківської ТГ, Миронівської базової бібліотеки та Рокитнянської селищної бібліотеки провели книжкові виставки та перегляди тематичної літератури, годину скорботи «Голокост: душа горить і тоне, мов свіча», історичну годину «Трагічні сторінки Голокосту», інформаційну годину «Історія кризів призму страждань». Дитятківський сільський будинок культури Іванківської ТГ провів годину пам'яті. Працівники Звенигородського краєзнавчого музею надали матеріали з Голокосту зі своїх фондів вчительці історії Світлані Саєнко та її учениці зі Звенигородського ліцею №1 для написання наукової роботи. Старша наукова співробітниця Кам'янського державного історико-культурного заповідника Лариса Висоцька провела тематичну лекцію «Я зробив те, що мав зробити...» для Кам'янського ліцею №1, на якій школярі ознайомилися з життям і творчим шляхом Зіновія Толкачова, свідка Голокосту, українського радянського художника-монументаліста. Співробітниця Ставищенського районного краєзнавчого музею Оксана Михайлівська провела в Ставищенському ліцеї №2 та Розкішнянській гімназії лекції, які присвячені цій трагічній даті.

А в багатьох інших містах заходи були більш чисельними та різноманітними.

8-го та 9-го класів Корсунь-Шевченківських ліцею та ЗОШ №1 інформаційно-меморіальний захід «Голокост на Корсунщині» (на фото 1). Про ці трагічні події змістовно і емоційно розповіла директорка регіонального музею єврейської історії «Ми родом зі штетлу» Клавдія Колесникова. Вона представила уч-

ням документальні фото та відео, особисті речі жертв Голокосту. А також порівняла трагічні події минулого з кривавим сьогоденням повномасштабної російсько-української війни. На фейсбук-сторінці ліцею було розміщене відео про цей захід.

(Продовження на стор. 2)

❖ КОРСУНЬ-ШЕВЧЕНКІВСЬКИЙ

У місті відбулося досить багато заходів до цієї дати.

Члени єврейської громади разом з заступницею міського голови Людмилою Сімшаг та начальницею відділу культури та туризму міської ради Іриною Трунцевою запалили поминаль-

ну свічку і поклали квіти та камінчики до пам'ятника на братській могилі жертв Голокосту на єврейському кладовищі. Була прочитана поминальна молитва за загиблими.

Міський будинок культури організував для учнів

(Продовження. Початок на стор. 1)

На місцевому радіо «На хвилі Корсуня 104.8 FM» вона розповіла моторошні факти про страшні події, які відбувалися на Черкащині 80 років тому, а також про свою участь у «Марші живих», який відбувся 6 травня 2024 року в Польщі в колишніх концтаборах Аушвіц та Біркенау.

На годині спілкування учні 6 класу Корсунь-Шевченківської гімназії №2 підняли важливу тему, присвячену Дню пам'яті жертв Голокосту. Під час заняття діти спробували відповісти на складні, але надзвичайно значущі питання: що таке Голокост? яке значення має Бабин Яр в історії України? Крім того, гімназисти приєдналися до світового флешмобу #WeRemember («Ми пам'ятаємо»).

У Корсунь-Шевченківському багатопрофільному НРЦ «Надія» відбулася інформаційна година.

Корсунь-Шевченківська бібліотека для дітей підготувала книжкову виставку «Горить свіча, і пам'ять по-

1

лум'ям тремтить», а публічна бібліотека вмістила в свій фейсбук-групі пост про Голокост.

За матеріалами фейсбук-груп Корсунь-Шевченківських ліцею, гімназії №2, багатопрофільного НРЦ «Надія», публічної бібліотеки, бібліотеки для дітей та сайту ТРО «На хвилі Корсуня 104.8 FM»

КАНІВ

Долучились до меморіальних заходів і в Каневі. Секретарка міської ради Оксана П'ятова та заступниця міського голови Галина Москаленко разом з працівниками міськради поклали квіти до пам'ятника «Жертвам нацизму» біля Берестовецького Яру. Історичними фактами про наймасштабнішу трагедію людства, яка

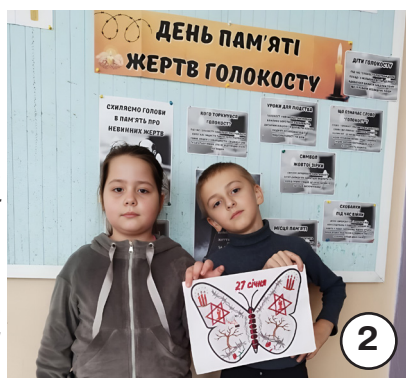
торкнулась і Канівщини, поділився головний спеціаліст відділу культури Костянтин Андрієнко.

У Канівській ЗОШ №3 з учнями других класів були проведені виховні години, де діти дізналися про злочини того часу (**на фото 2**).

У бібліотеці Степанецького ліцею Степанецької ОТГ було представлено тематичну книжкову виставку «80-ті роковини

звільнення в'язнів нацистського табору Аушвіц». Учні ліцею ознайомилися з літературою і переглянули відеофільм.

За матеріалами сайтів Канівської міської ради, Степанецького ліцею та фейсбук-сторінки Канівської ЗОШ №3

2

МОНАСТИРИЩЕ

Монастирищенський краєзнавчий музей провів тематичну екскурсію для учнів 9 класу Монастирищенського ліцею №2. Розповідь в.о. директора музею Віти Моргонюк про часи жакливної трагедії в житті тисяч євреїв Монастирищини та перегляд відеофільму «Поперечний яр» (автор Неля Каневська) стали гострим нагадуванням про звірства, скоєні під час Другої світової війни.

Працівники Монастирищенської публічної бібліотеки провели історичну годину «Голокост – уроки пам'яті» для учнів професійного ліцею та історичну панораму «Трагедія Голокосту: історія та пам'ять» для учнів ліцею «Ерудит» (**на фото 3**). Учасники цих

3

заходів переглянули відео про Голокост, їм також презентовано книги, створені на основі свідчень учасників трагедій. У Монастирищенській бібліотеці для дітей влаштовано книжкову виставку пам'яті, а для учнів ліцею «Ерудит» проведено бесіду-факт: «Голокост – вісім літер жаху та болю».

За матеріалами фейсбук-сторінки Монастирищенського краєзнавчого музею, сайтів Монастирищенських публічної бібліотеки та бібліотеки для дітей

СМІЛА

У Смілянській ЗОШ №6 у межах декади національно-патріотичного виховання класні керівники 1-9 класів присвятили виховні години подіям Голокосту.

Бібліотека Смілянської ЗОШ №1 підготувала виставку книг, які розповідають про Голокост: «Хлопчик у смугастій піжамі» Джона Бойна, «Список Шиндлера» Томаса Кінілли, «Бібліоте-

карка з Аушвіцу» Антоніо Ітурбе, «Щоденник Анни Франк».

Завідувачка бібліотеки-філії №1 Смілянської міської ЦБС Ольга Лейкіна, членкиня Смілянської єврейської громади, провела в книгозбірні засідання клубу «ДОКА», учасники якого віддали данину пам'яті загиблим під час Голокосту (**на фото 4**). Були представлені та рекомендовані тематичні фільми та книги: фільми «Список Шиндлера», «Життя

прекрасне», «Піаніст», «Хлопчик у смугастій піжамі» тощо; книги «Щоденник Анни Франк», «Чорна книга», «Бабин Яр» Анатолія Кузнецова, «Праведники Бабиного Яру» Іллі Левітаса тощо.

За матеріалами сайту Смілянської ЗОШ №6, фейсбук-групи Смілянської ЗОШ №1 та фейсбук-сторінки бібліотеки-філії №1 Смілянської міської ЦБС

4

❖ ТАЛЬНЕ

Цього дня міський голова Тальнівської громади Василь Сідько поклав квіти до пам'ятника жертвам розстрілу євреїв **(на фото 5)**. «Пам'ять про ці події – наш обов'язок. Ми маємо робити все можливе, аби подібне більше ніколи не повторилося. Історія нас вчить, що мир та взаємоповага є головними цінностями для будь-якого суспільства», – зазначив він.

У Тальнівському НВК «ЗОШ №1 – гімназія» відбулися тематичні уроки, бесіди, відеопрезентації, виставка літератури «Голокост – пам'ять віків».

Тальнівська центральна бібліотека запропонувала увазі своїх відвідувачів книжкову виставку «Голокост: вічний урок людству».

На фейсбук-сторінці Тальнівського музею історії розміщений пост про подробиці розстрілів євреїв на Тальнівщині в 1941-1942 роках із фото розстріляних, знайдених в інтернеті.

За матеріалами фейсбук-сторінок Тальнівських міської ТГ, НВК «ЗОШ №1 – гімназія», музею історії та фейсбук-групи центральної бібліотеки

❖ УМАНЬ

Представники Уманської громади в особі членів «Організації ветеранів міста» на чолі з Олександром Безсмертним поклали вінки і квіти до пам'ятника в урочищі Сухий яр та вшанували пам'ять жертв хвилиною мовчання. А керівник лекторської групи Уманської міської організації ветеранів Тамара Цимбал провела в Центрі для спілкування «Троянда» засідання Університету третього віку «Дивосвіт», приурочене Дню пам'яті.

Працівники Уманської центральної бібліотеки створили відеорепортаж пам'яті «Понад Бабиным Яром летять журавлі». Там також відбулася година пам'яті «Історія скорботи та героїзму. Трагедія Голокосту в Україні» для учнів Уманського професійного аграрного ліцею **(на фото 6)**. На захід були запрошені почесні гості: Ольга Друзгальська – свідок Голокосту, яка вижила завдяки небадужим людям, що переховували її в себе дома; Алла Вишневецька – голова єврейської громади м. Умані; Любомир Безпрозвання – її заступниця; Олександр Безсмертний – голова Уманської міської громадської організації ветеранів; Микола Бесараб – його заступник. Викладачка

історії профліцею Тетяна Старовойтова розповіла про жахи нацистського геноциду. Учениця Аліна Шевченко за допомогою презентації пояснила історію виникнення Голокосту та до яких наслідків це призвело. Любомир Безпрозвання розповіла про єврейське гетто на Уманщині, про історію порятунку маленької дівчинки Ніни Левенберг (Ольги Друзгальської), яка дивом вижила під час Голокосту. Микола Бесараб розказав присутнім про Праведників світу, які, ризикуючи своїм життям, рятували євреїв від смерті. Також згадав жителів Уман-

щини, які постраждали від Голокосту. Захід закінчився хвилиною мовчання.

Уманський краєзнавчий музей на своїй фейсбук-сторінці розмістив публікацію про нові подробиці подій Голокосту на Уманщині з фото жертв цієї трагедії.

За матеріалами сайтів «Громадське Умань», центральної бібліотеки Уманської міської ЦСБ та фейсбук-сторінок Олександра Безсмертного, Уманського краєзнавчого музею

❖ БОГУСЛАВ

Богуславський міський голова Віталій Хоменко, депутат Київської обласної ради Арташес Татоян, секретар міської ради Владислав Шпак, заступниця міського голови Вікторія Підпригора та начальниця відділу культури, молоді та спорту Тетяна Куценко вшанували пам'ять жертв Голокосту хвилиною мовчання та покладанням квітів до місця розстрілу земляків в урочищі «Морозівське» **(на фото 7)** та до могили «Жертвам нацизму» на єврейському кладовищі, куди в березні 1944-го перепоховали закатованих богуславців-євреїв.

У бібліотеці Богуславського гуманітарного фахового коледжу ім. І.С.Нечуя-Левицького презентовано книжкову виставку-реквієм «Горить свіча, і пам'ять полум'ям тремтить».

Богуславський НВО «Ліцей №3 – МАН» підготував відео пам'яті жертв Голокосту.

За матеріалами фейсбук-сторінки Богуславської міської ради, YouTube-каналу TVBoguslav, сайту Богуславського гуманітарного фахового коледжу та фейсбук-групи Богуславського НВО «Ліцей №3 – МАН»

(Продовження на стор. 4)

❖ БРОВАРИ

Телеграм-канал «Громадський Ревізор. Бровари» провів на вулицях міста опитування на тему «Що таке Голокост?» І одержав дуже показові відповіді: з десяти опитаних двоє не знали, що це таке; четверо переплутали Голокост із Голодомором; одна жінка назвала цим словом те, що переживають українські полонені в рашистському полоні; і лише двоє відповіли, що це геноцид євреїв та ромів під час Другої світової війни.

У Броварському ліцеї № 11 цього дня відбувся захід, присвячений вшануванню пам'яті жертв Голокосту. Учні переглянули документальний фільм, після перегляду якого літери ліцею розповіли про героїчні вчинки людей, які, ризикуючи власним життям, рятували ув'язнених із таборів смерті. Лідери ліцею організували особливий інтерактивний захід. Кожен із присутніх отримав маленьку зірку Давида, на якій писав слова,

які асоціюються з Голокостом: «пам'ять», «біль», «людяність», «страх», «героїзм» тощо (на фото 8). Ці зірки кріпили на велику символічну зірку Давида, яка стала емоційним центром заходу. Пам'ять про жертв Голокосту вшанували хвилиною мовчання.

У Будинку культури селища Калита Броварського району

були проведені книжкова виставка та огляд літератури «Голокост: уроки минулого».

За матеріалами телеграм-каналу «Громадський Ревізор. Бровари», сайту Броварського ліцею № 11 та фейсбук-групи Будинку культури селища Калита

❖ КАГАРЛИК

Рій «Нескорені» (форма організації учнів у всеукраїнській дитячо-юнацькій військово-патріотичній грі «Сокіл» («Джура»)) Кагарлицького ліцею №1 взяв участь у годині пам'яті, присвяченій трагедії Голокосту, який провела вчителька історії Любов Хабіббуліна (на фото 9).

У культосвітніх закладах Кагарличчини пройшов цикл тематичних заходів. Їх провели Центральна бібліотека Публічної бібліотеки відділу культури КМР (віртуальна книжкова виставка «Людяність на межі життя»), Кагарлицький історико-краєзнавчий музей (виставка «Голокост на Кагарличчині»), Кадомський сільський краєзнавчий музей, Ліщинський сільський будинок культури і бібліотека-філія №11, Черняхівський сільський будинок культури, Філія №18 «Черняхівська бібліотека», Демівщинський будинок культури спільно з Філією №5 «Демівщинська сільська бібліотека», Буртівський заклад культури та Філія № 2 «Буртівська сільська бібліотека» тощо.

За матеріалами сайтів Кагарлицьких ліцею №1, міської ради та фейсбук-сторінок Центральної бібліотеки Публічної бібліотеки відділу культури КМР, Кагарлицького історико-краєзнавчого музею

❖ МАКАРІВ

Бібліотека Макарівського ліцею №2 провела з учнями 3-в класу захід «Голокост – трагічна сторінка історії» (на фото 10). Учні переглянули мультфільм для дітей «Що таке Голокост», ознайомились з книгами, в яких висвітлюється ця трагедія людства, та прочитали вірш «Голокост».

До Дня пам'яті оstarбайтерів та Дня пам'яті жертв Голокосту Макарівський Центр культури і дозвілля спільно з Макарівським історико-краєзнавчим музеєм відкрили виставку про гітлерівський окупаційний режим на Макарівщині.

На фейсбук-сторінці Макарівського історико-краєзнавчого музею вміщена публікація про книгу Вадима Бойка «Слово після страти» – спогади в'язня гітлерівського концтабору Аушвіц. Одним з героїв книги є уродженець Макарівщини Іван Терещенко.

За матеріалами фейсбук-сторінок Макарівських ліцею №2, історико-краєзнавчого музею та

❖ ОБУХІВ

В Обухівському академічному ліцеї імені В. Мельника вчителька історії Наталія Ткаченко провела для учнів 10 класу захід «Голокост нам треба пам'ятати» **(на фото 11)**. Учні вшанували пам'ять жертв хвилиною мовчання. Також переглянули відео «День в історії. 27 січня – Міжнародний день пам'яті жертв Голокосту».

Вчителька історії Григорівського ліцею Обухівської міської ради Світлана Кисіль розповіла про страшні сторінки історії нацизму, які перегукуються з сьогоденням – расизмом. У 1943 році хлопчик з Варшавського гетто написав у своєму листі: «...найжахливіше, що в гетто метелики не живуть!» Метелики – це символ радості, без якої не живуть. Джури роїв «Єдність» та «Козачата» долучились до акції вшанування жертв Голокосту «Метелики пам'яті».

Обухівська публічна бібліотека для дітей підготувала тематичний перегляд літератури.

За матеріалами фейсбук-групи Обухівського академічного ліцею ім. Мельника, сайту Григорівського ліцею та фейсбук-сторінки Обухівської центральної публічної бібліотеки

11

❖ ПЕРЕЯСЛАВ

У межах кіноклубу DOCUDAYS UA (модератор Денис Скрипеч) при ГО «Академія розвитку громадянського суспільства» в Переяславській публічній бібліотеці перегля-

нули та обговорили документальну стрічку «Бабин Яр: у пошуках пам'яті» від режисера Володимира Чепеля, яка присвячена аналізу основних проблем меморіалізації жертв Бабиного Яру. Книгозбірня підготувала до заходу тематичну книжкову виставку.

Після перегляду розпочалося жваве обговорення, до якого активно долучилися переяславці: серед них і Ірина Кучеренко – голова Переяславського товариства єврейської культури, члени якого взяли участь у заході **(на фото 12)**. Вона поділи-

12

лася історією розстрілів євреїв у місті; а також додала, що радянська влада теж залишила недобрий слід для євреїв – приміром, коли розбудовували музей під відкритим небом, бульдозер навіть зруйнував місце останнього спочинку предків Шолом-Алейхема та Ентоні Блінкена, і пам'ять залишилася закидана землею. Після виступу всіх зацікавлених осіб зійшлися на тому, що треба впроваджувати цілеспрямовану політику меморіалізації жертв Голокосту на державному рівні.

За матеріалами фейсбук-групи Переяславської публічної бібліотеки та сайту Proslav

❖ ФАСТІВ

Співробітники Фастівського державного краєзнавчого музею відвідали громадський «Музей Голокосту», що знаходиться на території Фастівського ліцею №4. Громадська директорка музею Алла Шкляр провела для них цікаву та емоційну екскурсію **(на фото 13)**.

Фастівська міська бібліотека підготувала до цієї дати тематичну книжкову виставку.

За матеріалами фейсбук-сторінок Фастівських державного краєзнавчого музею та міської бібліотеки

13

Вітаємо з ювілеєм Олену Борисівну ЧЕРВІНСЬКУ – голову Канівської громади

Нелегко багато років очолювати єврейську громаду, тягти на собі величезний тягар турбот заради допомоги ближньому. Але люди довірили Вам цю благородну місію, і Ви з честю її виконуєте, повертаючи канівських євреїв до своїх витоків і допомагаючи їм вирішувати щоденні побутові проблеми. За Вашими плечима – проведення свят, керівництво дитячим ансамблем «Мазл тов», участь у регіональних фестивалях та семінарах, регіональній недільній єврейській школі, сімейному та-

борі «МетроВест»; повернення в користування в якості общинного центру культурної будівлі, яка колись належала єврейській громаді.

Тож нехай Вас на Вашому життєвому шляху супроводжують удача та успіхи у всіх починаннях, щастя, міцне здоров'я, розуміння та підтримка від друзів, повага від оточуючих людей. Перемоги та миру Вашому дому!

І – до 120-ти!

Регіональна асоціація.

СКАРБНИЦЯ ІСТОРІЇ

ОЦИФРУВАННЯ ЄВРЕЙСЬКИХ РЕЛІКВІЙ У ЗВЕНИГОРОДЦІ

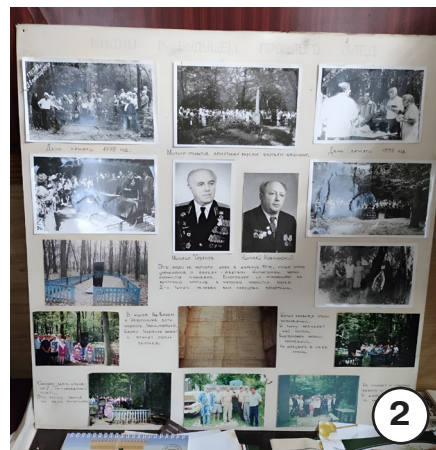
31 січня 2025 року до Звенигородського краєзнавчого музею завітали колеги з Державного історико-культурного заповідника «Трипільська культура», на чолі з директором Владиславом Чабанюком. У межах міжнародного проекту «Після тиші» (німецько-українського) попрацювали з фондowymi матеріалами Звенигородського краєзнавчого музею та музею історії єврейської культури Звенигородщини, який діє при Звенигородській синагозі. Громадська організація «Після тиші» – це ініціатива, створена в 2021 році.

Вона працює в сферах меморіальної культури, публічної історії та соціальної антропології заради розвитку критичного осмислення минулого та сучасного України. В якості інструментарію використовує польові дослідження, усну історію, оцифрування приватних архівів, документалістику, медійне представлення. Метою проекту є створення цифрової бази фото, документів, матеріалів про людей, долі яких обпалені Другою світовою війною.

Разом із завідувачем єврейського музею Леонідом Браславським мовою фото та документів поринули в історію звенигородських євреїв періоду Другої світової війни (на фото 1 – ліворуч – Владислав Чабанюк, праворуч – Леонід Браславський). Згадали за тих, хто ціною життя та смерті захищав свою країну від окупантів. Згадали мирних жителів, що перебували в Звенигородському гетто, яких потім нацисти розстріляли в лісових урочищах Діброва, Лаптева Левада і Губська Дача (на фото 2 – один із стендів музею, присвячений подіям Другої світової війни).

Нині у м. Звенигородці єврейська громада має синагогу, музей, бібліотеку. В 1997 році єврейській громаді вдалося повернути історичне приміщення синагоги, де проводяться нині усі культурно-мистецькі заходи, а в музеї збері-

гається пам'ять від минулого до сучасного.

Працівники заповідника старанно опрацювали та оцифрували матеріали цих двох музеїв. Краєзнавчий музей надав матеріали по оstarбайтерах – їхні листи до Звенигородщини; довідкові матеріали по братських могилах в урочищах Діброва та Лаптева Левада. З колегами-музейниками домовились про подальшу співпрацю, обмін цифровими матеріалами.

За матеріалами фейсбук-сторінки Звенигородського краєзнавчого музею та сайту ГО «Після тиші»

ДОСЛІДЖУВАТИ МИНУЛЕ ЗАРАДИ МАЙБУТНЬОГО

СЕРГІЙ ПЛАХОТНЮК: «ВИРІШИВ, ЩО НА ВІКІПЕДІЇ МАЮТЬ БУТИ АРТЕФАКТИ І ПРО СТАВИЩАНСЬКУ ЄВРЕЙСЬКУ СПАДЩИНУ»

Нагадаю нашим читачам, хто такий Сергій Плахотнюк. Це киянин, який щиро та дієво любить рідне Ставище. Він плідно й активно досліджує невідомі сторінки історії цього містечка, в тому числі й єврейської. Результатом нашої з ним співпраці вже стали випуск українського перекладу книжки «Ставище у спогадах євреїв» (завдяки нашій асоціації вдалося знайти спонсора для її випуску) та декілька цікавих статей у газеті «Надія», які ми передрукували з його фейсбук-групи «Ставищенські стайні».

Так ось, у минулому році

з'явився ще один привід розповісти про його діяльність та досягнення в царині єврейської історії Ставища.

Перемога в фотоконкурсі «Вікі любить пам'ятки»

Уже сьомий рік у межах української частини міжнародного фотоконкурсу «Вікі любить пам'ятки» започаткована спеціальна номінація «Єврейська спадщина», яку підтримує українське представництво канадської недержавної організації Ukrainian Jewish Encounter (Україн-

сько-єврейська зустріч). Це зорганізована на приватних засадах, багатонаціональна ініціатива, започаткована 2008 року як спільний проект, в якому беруть участь українці, що представляють єврейську й християнську традиції, а також інші учасники з України, Ізраїлю та діаспор. Українсько-єврейська зустріч залучає до своєї діяльності науковців, громадських лідерів, митців, представників урядів та ширшу громадськість задля зміцнення солідарності й взаєморозуміння між українцями та євреями.

Сергій Плахотнюк і раніше брав участь у цьому конкурсі, а в позаминулому році надіслав туди фото ста-

ровинного єврейського будинку, який в Ставищі називають червоним (за кольором цегли, з якої він збудований) **(на фото 1)**.

Сам Сергій свою мотивацію взяти участь у цій спецномінації прокоментував так: «Вирішив, що на Вікіпедії мають бути артефакти і про ставищанську єврейську спадщину. (...) 2017 року я переклав і видав книгу «Ставище у спогадах євреїв» – це оповіді, які впорядкували ставищанські євреї з усього світу про містечко Ставище Таращанського повіту на межі 19-20 століть. Боюся, мине півстоліття і про те, що євреї становили половину населення Ставища на початку 20 століття, ніхто й не згадає. По суті, перекладом книги я повернув усе це в Ставище, примножив знання про минуле свого рідного містечка. [До речі] у сателіті Ставища селі Розкішна до наших днів збереглося єврейське кладовище, благоустрій якого в 2016 році фінансувала Комісія США зі збереження спадщини за кордоном і навіть її представник професор Річард Вайсберг приїздив на відкриття меморіальної таблички на паркані кладовища (його предки походять зі Ставища)».

Підсумки конкурсу в спецномінації були підбиті в березні 2024 року. Всього було завантажено понад 800 світлин, на яких було зображено 119 об'єктів єврейської спадщини України. За оцінками журі було виділено 12 світлин-переможців, які представляють об'єкти із семи регіонів України – Хмельницької, Чернівецької, Івано-Франківської, Тернопільської, Черкаської, Рівненської та Київської областей. Ці роботи умовно поділені на три загальні категорії: «Синагоги», «Кладовища», «Інше». В них були розподілені фото, що за технічними вимогами та оцінками журі отримали найбільше балів. Окремо відзначено найкращу серію світлин.

І за оцінками журі найкращим фото в категорії «Інше» стала саме робота Сергія Плахотнюка із зображенням червоного єврейського будинку в Ставищі Київської області. Ось як члени журі пояснили свій вибір. Сергій Хом'як відзначив, що це «цікавий об'єкт, хочеться його дослідити та заглянути всередину. Велосипед з людьми вказує на те, що життя триває». А Марла Раучер Осборн та Джей Осборн його доповнили, відзначивши, що «фото має хорошу композицію, добре освітлене та з доданими елементами (люди та велосипед), що створюють масштаб, не закриваючи об'єкт. Воно також важливе як позначка часу, яка фіксує стан занепаду будівлі, коли вона вже не відповідає тому життю, для якого була побудована».

Сергій Плахотнюк як переможець був відзначений дипломом та книжками з єврейської історії, випущеними організацією Українсько-єврейська зустріч **(на фото 2)**.

Історія та сьогодення червоного єврейського будинку

Чому Сергій Плахотнюк подав на конкурс фото саме цього будин-

ку, який знаходиться в центрі селища на вулиці Сергія Цимбала, 75? Тому, мабуть, що хотів привернути увагу до його плачевного стану та необхідності збереження. Вивченням історії побудови будинку він та його однодумець по краєзнавчих розвідках Віктор Хименко займаються вже давно: його фото було включене до путівника «Ставищенщина туристична», випу-

щеного ними в 2016 році; пости про нього неодноразово публікувалися в фейсбук-групі «Ставищенські тайни», кожен раз викликаючи численні коментарі зацікавлених земляків. Сергій також зняв відео про червоний будиночок, яке можна знайти на його YouTube-каналі (<https://www.youtube.com/watch?v=IYVuMgA1eec>).

Ось що про нього відомо на сьогоднішній день за дослідженнями Сергія Плахотнюка та Віктора Хименка.

Це один із небагатьох єврейських будинків, що вціліли до нашого часу в Ставищі. Він належав єврейській громаді, яка на початку 20 сторіччя становила половину населення містечка.

До слова, нагадаємо основні віхи його єврейської історії. У 1765 році тут нараховувалося 699 євреїв. За ревізією 1847 року «Ставищенське єврейське товариство» складалося з 1411 осіб. За переписом 1897 року всього мешканців було 8186, з них 3917 євреїв. У 1910 році діяли два приватні єврейські чоловічі училища і Талмуд-Тора. В 1913 році діяли синагога та єврейське ошадно-позичкове товариство (голова Фроім Горовиць). Євреям належали майже всі ятки та крамниці (113), усі 5 складів лісу. Єврей Гершко Вайсман утримував миловарний завод, Ушер Апатовський та Мошко Тетієвський – заїжджі двори. В результаті кривавих єврейських погромів Громадянської війни єврейське

населення було в значній мірі вбито або втекло. В 1939 році в Ставищі проживало 319 євреїв – 6,13% населення. Під час Голокосту євреї Ставища та сусіднього села Розкішна були вбиті під час трьох акцій у жовтні 1941, листопаді 1942 та січні 1943 року. Загалом загинуло понад 200 осіб. У 1994 році в селищі була створена єврейська громада, яка існує і дотепер.

Будівля, яка на перший погляд виглядає як цілісна, насправді складається з двох одноповерхових будинків, які згодом були об'єднані в єдине ціле після будівництва другого поверху.

Можливо, у двох оселях жили різні родини, можливо, близькі родичі. Швидше за все, першим з цегли було збудовано правий будинок. Згодом, частково повторюючи архітектуру першого, до нього прибудували будинок зліва. Те, що будівлі різні, добре видно по арках над вікнами і дверима, що відрізняються одна від одної. Згодом або в обох будинках став один господар, або сусіди домовилися і вирішили побудувати єдиний другий поверх – житловий, оскільки площу першого поверху вигідно було використовувати для яток, крамниць, майстерень та інших комерційних цілей. Про те, що він первісно був одноповерховим, говорить і те, що мурування другого поверху різниться від мурування першого.

Приблизна дата будівництва будинку – початок 20 століття. Вона визначена за цеглою з гербом Браницьких-Корчак у конструкції підвіконня, яка датована 1902 роком. Тобто раніше 1902 року він просто не міг бути збудованим. Очевидно, на першому поверсі були магазини, а на другому – житлове приміщення, як тоді водилося в єврейських підприємств.

У радянський період у будівлі функціонували кінотеатр, дитячий санаторій та військкомат (останній – приблизно до 1978 року). За спогадами, на другому поверсі був ще й балкон.

Офіційного статусу пам'ятки будинку не мав, тому в 1990-х роках опинився в приватній власності. Ось тоді й почалися всі його біди та шлях до занепаду. Новий власник привестив будівлю в належний вигляд не поспішав, більше тридцять років нею не опікувався. Ставищенська селищна рада попереднього скликання робила спроби знайти контакт із власником, щоб вирішити питання з цим будинком, який поступово занепадав та розвалювався. Це не мало успіху. Тим часом перший власник помер, і будинок перейшов у спадок до його дружини, якій до нього, очевидно, теж байдуже.

Нині це занедбана будівля, що дала тріщини, нависаючи над тротуаром. Його комин вже розсипався, а залишки цеглин зсуваються шиферним дахом і в будь-який момент можуть впасти на перехожих. Будинок стоїть порожньою, лише задню його частину займає під склад продукції сусідній будівельний магазин.

(Закінчення на стор. 8)

(Закінчення. Початок на стор. 6-7)

Звісно, що справжні патріоти Ставища не могли байдуже спостерігати за його занепадом. Були різні пропозиції.

Віктор Хименко радив визнати будинок аварійним, що може стати приводом через суд змусити нового власника привести його в належний безпечний вигляд, а якщо цього не відбувається, то через суд вилучити в нього будівлю, а потім визнати її пам'яткою місцевого значення, незалежно від форми власності.

А Сергій Плахотнюк неодноразово звертався до Ставищенської селищної ради. Він пропонував для збереження унікальної архітектури Ставища початку 20 століття та зовнішнього вигляду будівлі визнати її об'єктом культурної спадщини місцевого значення, незалежно від форми власності. Він також подав туди кілька письмових звернень, щоб хоча би огородити аварійне місце стрічкою, аби убезпечити пішоходів, які проходять під цією будівлею, від імовірного падіння цегли чи шиферини з даху. Ніякої реакції. Як він пише: «Мабуть, там відповідально беруть усю відповідальність за безпеку на себе. З часом будинок, звісно, знесуть і облаштують там який-небудь бізнес. Але то буде з часом...»

Ось така сумна, але, в той же час, дуже типова історія. Типова байдужим відношенням місцевої влади, яка нічого не робить і чекає, що це все якось саме вирішиться. Як мо-

виться у відомій східній приказці, «або падишак помре, або віслюк здохне».

Так що участь у конкурсі – це ще одна спроба привернути увагу до подальшої долі старого єврейського будинку, який простояв уже більше 120 років, та скільки ще зможе встояти, невідомо.

Клавдія КОЛЕСНИКОВА

Від редакції. Але наша розповідь була б не повною, якби ми не відмітили, що минулого року в номінації «Єврейська спадщина» перемогла ще одна світлина, яка має відношення до міст, що входять до нашої асоціації.

Друге місце серед найкращих фото в категорії «Синагоги» отримала робота із зображенням колишньої канівської синагоги авторства Олександра Мальона (на фото 3).

Ось коротка історія цієї будівлі. Свідченням розквіту єврейського населення у Каневі стала поява мурованої синагоги (до цього на її місці стояла дерев'яна), зведеної у 1910 році (за іншими даними, в 1908 році) на нинішній вулиці Торговій (колишня Воровського). В квітні 1930 року її закрили і перетворили на навчальний заклад. З повоєнного часу й понині в її напіваварійному примі-

щенні діє дитяча школа мистецтв. Та незважаючи на стан будівлі, яка є пам'яткою архітектури, її все одно можна сміливо назвати однією з найкрасивіших у Каневі.

Єврейська громада міста ніколи не добивалася повернення будівлі синагоги в свою власність, тому що розуміла, що вимагати саме її вона не може: там навчаються діти, й школу нікуди відселити. Тому від початку вона ставила перед місцевою владою питання про передачу їм сусідньої невеликої одноповерхової будівлі, яка колись теж належала єврейській громаді, а потім у ній розташовувався місцевий радіовузол. І в 2009 році таки одержала її в оренду під обштинний центр.

MORASHA OLAMI

це молодіжний єврейський центр для спілкування, навчання та само-реалізації, представник всесвітньої молодіжної єврейської мережі «Olami» в м. Києві:

- сучасне затишне і просторе приміщення в історичному центрі Києва – Подолі (2 хв. від метро);
- тренінги, майстер-класи, єврейські свята та поїздки за кордон (Великобританія, Іспанія, Ізраїль тощо);
- вивчення іврит (декілька рівнів складності);
- завжди смачне частання і тепла дружня атмосфера.

Наш центр призначений для євреїв за єврейським законом (за материнською лінією), вік від 17 до 29 років.

Дзвоніть за тел.: +380 96 392 5800 (Хаїм)

Регіональна асоціація та Корсунь-Шевченківська громада глибоко сумують через передчасну смерть члена громади

ЧЕРНЯХОВСЬКОЇ Галини Аронівни

і висловлюють щирі співчуття в горі, що їх спіткало, її сестрі Інні Аронівні Друзь, всім рідним та близьким.

Нехай буде благословення її ім'я! Барух Даян а-Емет!

Нашу газету в електронному вигляді ви можете регулярно читати на Інтернет-сайті «Історія єврейських громад в Україні» (<http://jewua.org/nadezhda/>) та на її сторінці в фейсбуці (<https://www.facebook.com/NadezhdaRAJOSUT/>).

Проект «ТУРБОТА ПОКОЛІНЬ – ХЕСЕД ДОРОТ» був створений та працює за підтримки «Джойнт» (JDC) – єврейської міжнародної гуманітарної організації, яка понад тридцять років допомагає нужденним євреям і розвиває єврейське життя у країнах колишнього Радянського Союзу.

Детальну інформацію про JDC ви знайдете на сайті: www.jdc.org.

Claims Conference ידית התביעות
The Conference on Jewish Material Claims Against Germany

Соціальні послуги для підопічних (жертв нацизму) Хеседу надаються за підтримки гранту від «Конференції з матеріальних претензій єврейського населення до уряду Німеччини».

Засновник – Черкаський обласний благодійний єврейський фонд «Турбота поколінь – Хесед Дорот».

Свідоцтво про реєстрацію

КВ №25012 - 14952 від 11.10.2021р.

Редакторка КЛАВДІЯ КОЛЕСНИКОВА

Наші спонсори: Єврейська Федерація Великого МетроВесту (штат Нью-Джерсі, США) та Міжнародна громадська організація Центр «Джойнт».

Адреса редакції: 19400, Черкаська область, м. Корсунь-Шевченківський, вул. Олександра Олеся, 10, кв. 2.
E-mail: kik.korsun@gmail.com

Редакція може публікувати матеріали у порядку обговорення, не поділяючи точки зору автора.

Відповідальність за точність викладених фактів несе автор. При передруку матеріалів посилення на «Надію» обов'язкове.

Наклад надрукований у Чорнобаївському КПП ЧСР, Черкаська область, селище Чорнобай, вул. Центральна, 211. Наклад 500. Зам. №20250210 Безкоштовно.